

बी ए प्रथम वर्ष
विषय राज्यशास्त्र
प्राध्यापक पवार बी टी
कालिका देवी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
शिरूर कासार जिल्हा बीड

- अधिकाराची वैशिष्ट्ये

- १) अधिकार लोकशाहीस पूरक बाब

- लोकशाही आणि अधिकार परंपरांना पूरक असतात एका शिवाय दुसरा याची कल्पना करता येत नाही तर कोणत्याही शासन प्रकारे पेक्षा जास्त मोठ्या प्रमाणात लोकशाहीमध्ये लोकांना अधिकार प्राप्त होत असतात व अधिकार उपभोगणे योग्य सामाजिक पर्यावरणाची निर्मिती लोकशाहीमध्ये होत असते

- कोणत्याही लोकशाही राष्ट्राची ओळखते नागरिकांना दिल्या जात असलेल्या अधिकारी द्वारे होत असते जे राष्ट्र जास्तीत जास्त अधिकार देते श्रेष्ठ दर्जाचे राष्ट्र समजले जाते लोकशाही राष्ट्र नेत्या च्या संविधानामध्ये अधिकाराचा अंतर्भाव केल्या असून हे अधिकार न्यायप्रविष्ट केलेले आहेत
- अधिकारांचे उल्लंघन झाल्यानंतर व्यक्तीला न्यायालयाकडे दाद मागता येत नाही अधिकार आणि लोकशाही एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत एकामुळे दुसऱ्या संकल्पनेला बळकटी येते

• २) अधिकारांचे स्वरूप स्वाभाविक असते

- राज्य अधिकारांची निर्मिती करत नाही तर त्यांना मान्यता देऊन पकडण्यात परिस्थिती निर्माण प्रत्येक व्यक्तीला समाजामध्ये जीवन जगत असताना प्राप्त झालेली अधिकार स्वभावी असतात
- अधिकार मागायच्या या नैसर्गिक पाठबळामुळे ते समाजमान्य पावलेले असतात राज्य अधिकारांना मान्यता देऊन व्यक्तीला हक्क उपभोगण्यासाठी कायदे निर्माण करत असते

• ३) हक्क व कर्तव्य परस्परपूरक असतात

- व्यक्तीचे सामाजिक जीवनात जीवून जगत असताना हक्क सुरक्षित राहण्यासाठी व्यक्तीला काही कर्तव्य पालन नही करायला ते कर्तव्य पालन याकडे डोळेझाक केली तर व्यक्तीचे अधिकार नष्ट होऊ शकतात
- सामाजिक जीवन जगत असताना एका व्यक्तीच्या फक्त दुसऱ्याचे कर्तव्य असते उदाहरणार्थ रस्त्याचे प्रवास करण्याचा अधिकार आहे पण रस्त्याने चालताना डाव्या बाजूने त्यांनी हे कर्तव्य आहे

- या कराराचे पालन न केल्यास दुसऱ्याच्या मार्गात अडथळे निर्माण होऊ शकतात म्हणून सर्वांनी आपले अधिकार सुरक्षित ठेवण्यासाठी कर्तव्याचे पालन करणे अनिवार्य असते

• ४) अधिकारी व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी आवश्यक

- व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या सर्वांगीण विकासासाठी अधिक काही आवश्यक बाब आहे अधिकाराच्या प्राप्ती शिवाय व्यक्ती आपले जीवन जगू शकत नाही आणि आपला विकास साधू शकत नाही

- जीवन जगण्याचा अधिकार शिक्षणाचा अधिकार विचार व्यक्त करण्याचा अधिकार अन्याया विरुद्ध लढण्याचा अधिकार इत्यादी स्वरूपाच्या अधिकार प्राप्त झाल्याशिवाय व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास होणे अशक्य आहे
- व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या विकासासाठी आवश्यक अधिकार उपभोग घेण्या योग्य परिस्थिती निर्माण करणे हे राज्याचे अनिवार्य असे कार्य आहे असेल तिने त्याच्या अथोरिटी इं मॉडर्न स्टेट या ग्रंथात नमूद केले आहे

-

धन्यवाद